EL MARQ A L'ESCOLA

Treballar per projectes en Educació Infantil

Llibre del Professorat

MARQ

MUSEU ARQUEOLÒGIC D'ELX

DIPUTACIÓ D'ALACANT

SALUDA

En el seu afany de superació i donar resposta ajustada a cadascuna de les etapes que conformen l'espectre educatiu, el MARQ, presenta un plantejament didàctic nou per als més menuts: "treballar per projectes en educació infantil" com a forma d'ensenyament-aprenentatge, i, amb això, permet que el coneixement de la nostra història a través de l'arqueologia, els arribe de forma activa participativa i basada en els seus interessos.

EL MARQ A L'ESCOLA, que és el nom genèric del disseny d'aquest treball, permetrà, enriquir i unir tota la comunitat educativa al voltant d'aquest Projecte, la qual cosa em congratula i m'ompli d'orgull, ja que seran molts els xiquets i xiquetes que des d'edats tan primerenques se'n beneficiaran.

Agraïsc des d'ací a tot el professorat, per interessar-se i confiar en les nostres propostes, i elogie el seu treball i l'esforç que esdevé introduir aspectes diferents en el seu treball quotidià. A les famílies, perquè la seua col·laboració i implicació és necessària, perquè constitueixen un dels pilars bàsics per a desenvolupar amb èxit aquesta tasca, i a tots i cadascun d'aquells que d'una manera o d'una altra hi participen i facen possible que tots els objectius s'acomplisquen.

Vull assenyalar així mateix que l'efervescència que evidencie en molts sectors de l'àmbit educatiu, m'anima a impulsar des del Museu, iniciatives innovadores d'acord amb la societat canviant en què ens movem.

Vos encoratge a no deixar l'interés, perquè estic convençut que la vostra tasca és el motor i la pedra angular de les etapes educatives successives, i totes elles, del futur dels pobles que conformen les societats.

José Joaquín Ripoll Serrano
President de la Diputació d'Alacant

El MARQ és un museu jove que compta amb una història extensa i si alguna cosa el distingeix en aquests últims anys del seu camí, és l'atenció especial que presta en la formació dels nostres amics més jóvens des del Gabinet Didàctic amb una activitat continuada que comprén un espectre cada vegada més ampli.
Per tot això vull donar la benvinguda, en aquesta ocasió, a un projecte educatiu que va dirigit a les xiquetes i xiquets les edats de les quals oscil·len entre els tres i cinc anys, que ens satisfà doblement, d'una banda, perquè s'incorpora una nova iniciativa didàctica que ja estan funcionant i d'un altre, perquè el "MARQ A L'ESCOLA"- Aprendre per Projectes en Educació Infantil – representa una gran aposta en pretendre que des de les edats més primerenques, es desperte interés i la motivació no sols per la nostra història i patrimoni sinó també cap al món de l'arqueologia i el que aquesta representa.

Conéixer les societats i la seua cultura a través del llegat patrimonial que ens han deixat els hòmens i dones del passat, és el nostre principal objectiu i ho volem dur a terme amb la participació i la implicació de tota la comunitat educativa, ja que les famílies hi deuen ser subjectes actius a través d'Els contes del MARQ.

A més el Museu vol contribuir, com a colofó, en l'exposició i publicació dels tres millors contes que resulten en la fase de concurs, perquè no sols queden com resultat final del projecte sinó per a acostar-los a les aules, als professors i a les famílies. Amb el desig sincer de poder resultar d'utilitat i d'esta manera donar continuïtat en cursos successius a aquesta iniciativa que ara veu la llum i amb la que ens sentim compromesos.

J.A. Cortés i Garrido, Dir/Gerent MARQ
M.H. Olcina Domènech, Dir. Tècnic MARQ

Abril de 2008

PRESENTACIÓ.

La Didàctica,"com a art d'ensenyar què és", ha d'estar atenta i oberta a tots els canvis i transformacions que es produïsquen en l'àmbit social i tecnològic, i crear i advocar sempre, perquè fluïsquen noves estratègies per a l'assoliment de coneixements de manera activa, participativa i basada en els interessos dels més menuts.

Des del departament de didàctica del MARQ creiem que treballar amb projectes en educació infantil, com a forma d'aprenentatge, s'ajusta a la incorporació de la nova pràctica educativa que hi volem introduir, perquè permet acostar la realitat als més menuts i ajudar-los a interpretar-la. Poden aprendre investigant, escoltant els altres, buscar informació, jugar, compartir, debatre idees… En definitiva, saber utilitzar eines que els permeten - PENSAR -.

La col·laboració amb les famílies i la participació d'altres membres de la societat, coronen els elements necessaris per a contribuir que òbriguen un ventall de possibilitats, a fi que els seus aprenentatges i les seues expectatives cresquen i generen inquietuds noves respecte al món que els envolta.

Per tot això, tot considerant que el Museu és una font de coneixements, que ha d'inserir-se en la realitat social a què pertany i ha de vincular-se al medi, proposem sota aquesta perspectiva una estreta col·laboració amb l'ESCOLA, i li oferim propostes que esdevenen una implicació i interacció major entre ambdues institucions.

ASPECTES A CONSIDERAR TREBALLANT PER PROJECTES.

Una "cita" per a encapçalar i guiar la practica docent:

"EL XIQUET I LA XIQUETA, NO SÓN UNA BOTELLA QUE CAL OMPLIR, SINÓ UN FOC QUE CAL ENCENDRE".

L'aposta per aquesta forma d'aprenentatge, situa els docents en una dimensió educativa nova i per això és necessari adequar les seues interaccions tot mantenint sempre criteris oberts i flexibles.
Podem concretar-los en els següents:
- **Tindre present** que el xiquet i la xiqueta PENSEN, són crítics, reflexius, investiguen, creen hipòtesis, desenvolupen estratègies noves en la resolució de conflictes i en la presa de decisions.
Hi són, per tant, protagonistes del seu aprenentatge propi,
- **Assolir** una concepció de l'educació que no busca només que el xiquet i la xiqueta adquirisquen mecànicament continguts, sinó ajudar-los a relacionar i organitzar el pensament. Es tracta que vagen creant procediments precisos que els permeten aprendre de manera autònoma.

La tasca principal no és la mera transmissió de coneixements, sinó canalitzar, guiar, orientar i provocar situacions que possibiliten la construcció de l'aprenentatge.

- **Estimular** el més menut perquè definisca i construïsca el seu saber propi, i produir-ne, amb això, una motivació interna, que li facilite un aprenentatge amé i divertit.
- **Propiciar situacions** en què es donen moments per a escriure, pensar, escoltar les seues propostes i donar el temps necessari per a no avançar-se i aclarir-ho com a adults.
Ajudar els xiquets i les xiquetes a descobrir el contingut, que l'organitzen, el trien i el construïsquen. Per a això és convenient oferir-los el nombre més gran d'activitats obertes i flexibles, que els permeten equivocar-se i tornar a reconstruir l'acció de diferent manera, i potenciar així el pensament divergent.
- **Usar** el conflicte sociocognitiu amb el diàleg, la interacció i el treball cooperatiu. El fet de treballar un grup sobre el

mateix tema els porta a compartir, investigar, debatre, consensuar, i es produïx així una vertadera comunicació entre tothom, i aprenen a respectar les opinions de l'altri.
- Promoure una major interrelació escola-família i escola-societat.
És sota aquest prisma, on el MARQ participa amb la Comunitat Educativa en el marc de la seua intervenció, per a contribuir al desenvolupament harmònic i integral de les xiquetes i dels xiquets des de les edats més primerenques.

PASSOS QUE S'HAN DE SEGUIR EN EL DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

1.- Elecció del tema.

Els Projectes de Treball, tindran com a temes centrals les tres primeres etapes de la història que mostren les sales expositives del MARQ i que quedaran distribuïdes de la manera següent:

- LA PREHISTÒRIA….. 3 anys.

- ELS IBERS ….. 4 anys.

- ELS ROMANS….. 5 anys.

Alguns aspectes de la història, arriben als primers anys de la infantesa a través de l'omnipresència dels mitjans audiovisuals al seu abast, però de manera desestructurada. Per a evitar que la imatge, siga un substitut de l'experiència natural i social, és necessari oferir altres possibilitats d'accés al coneixement.

DES DEL MARQ APOSTEM DECIDIDAMENT PER FER-HO REALITAT.

En aquest cas, els temes de cadascun dels projectes ja han quedat ressenyats. Una altra cosa és, com generar motivació i expectativa.

Rebre una carta de LLUMIQ, - que és el personatge que simbolitza la MASCOTA DEL MARQ - dirigida a cada col·legi i en concret a cadascuna de les classes, donaran el senyal per a començar.

El seu contingut invita a les xiquetes i als xiquets i a les seu professorat a descobrir el recorregut de cadascuna de les èpoques històriques que han de treballar i la part dels vestigis que, de manera expositiva, podran gaudir-ne al MARQ.
És molt important rescatar allò que diguen o facen, perquè, d'aquesta manera, ho conformen com a :

"PROJECTE DE TREBALL I EMOCIÓ COMUNA".

Els docents han de facilitar tota la màgia i el misteri, per mantindre viva la il·lusió, i motivar-ne perquè ho descobrisquen tot allò que es vol saber, fer preguntes suggeridores, buscar espais atractius que propicien mantindre viu el seu interés.

2.- Què en sabem ?

En aquest punt, és quan S'HA DE facilitar l'escolta, la participació, reconduir, suggerir en els silencis… Tot el que els xiquets i les xiquetes diguen o deduïsquen, es mantindrà com a IDEES PRÈVIES.

3.- Què en volem saber?

A les assemblees és quan millor es pot abordar quines coses desitgen conéixer i quines aprendre. Les seues preguntes i respostes sempre seran respectades encara que no siguen correctes, perquè són legítimes i obeïxen la seua lògica. És també el moment d'organitzar entre tots com distribuirem el treball, tant en l'espai com en el temps.

4.- Com aconseguir-ne informació?

La informació, es pot obtindre per diferents vies i en diferents formats, tot hi serà vàlid i tindrà rellevància el que cadascú aporte al conjunt del que volem saber.
Ací la família juga un paper molt important, perquè la seua implicació enriquirà notòriament el treball, no tan sols des del punt de vista quantitatiu, sumant informació, sinó també qualitatiu, ja que permet que els xiquets i les xiquetes valoren la importància del que estan fent, en veure que les seues famílies participen activament amb l'escola.
I des del punt de vista dels pares, cal que aprofundim en la idea que és fonamental mantindre una estreta col·laboració amb el col·legi, perquè conformen un dels pilars bàsics de la Comunitat Educativa, per afavorir el desenvolupament integral dels seus fills i filles.

Se'ls demanarà col·laboració mitjançant una carta elaborada entre tots, per sol·licitar-los informació sobre el tema que s'hi treballarà.
Al Departament de Didàctica del Museu també enviaran una altra, i contestaran la que van rebre de LLumiq. En ella confirmaran la visita i sol·licitaran que una persona del Museu vaja al col·legi i els facilite documentació.

Suggerim a manera orientativa l'esquema següent, que farà idea de com es va conformant el Projecte.
La singularitat de cadascú en marcarà el final.

5.- Organització i desenvolupament

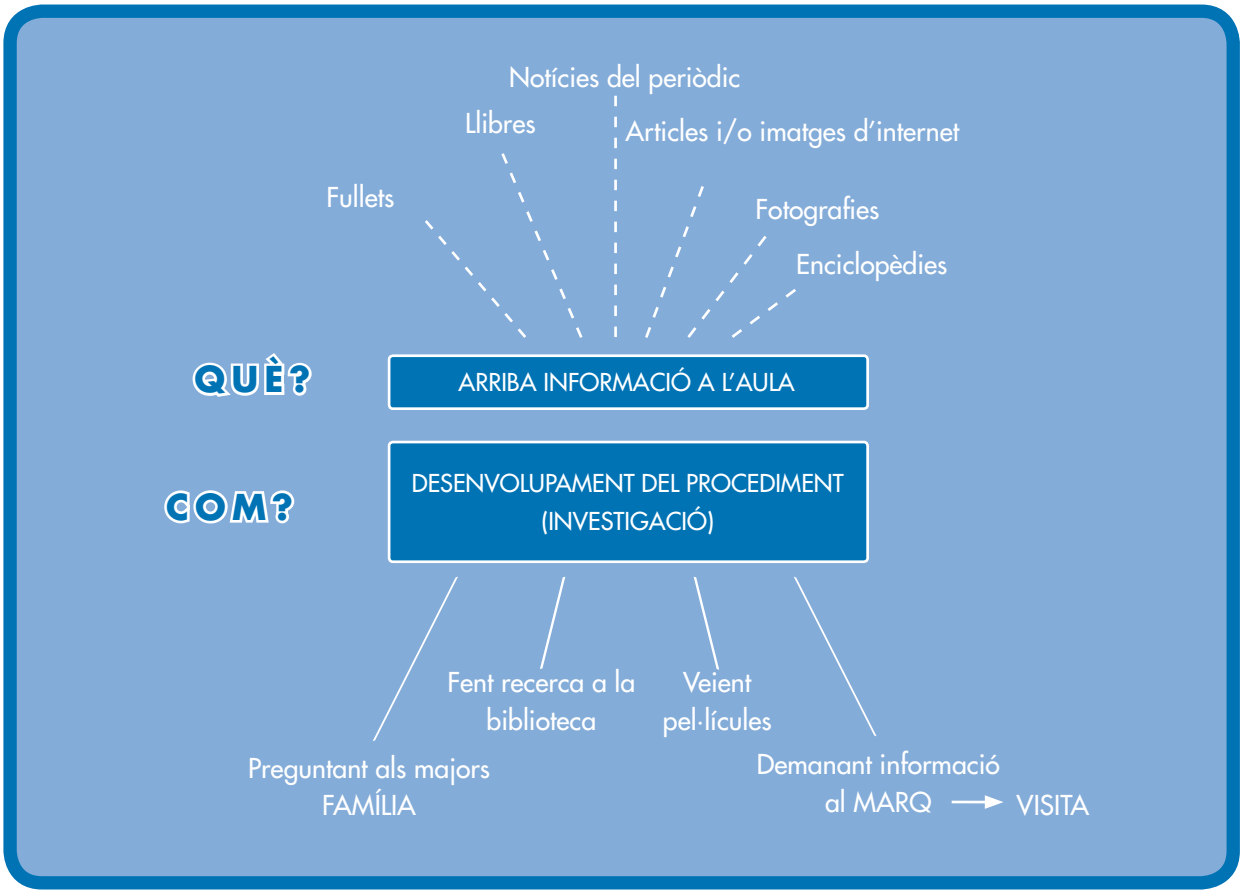

L'organització del treball i el seu desenvolupament, determinaran el que cadascun dels treballs siguen -EXCLUSIUS-, perquè si bé tots tenen el mateix punt de partida, la capacitat d'anar més enllà, és impredictible.

6.- Avaluació

L'avaluació de tot allò que s'ha realitzat, serà el mesurador del resultat obtingut.
L'elaboració d'un dossier, permetrà seqüenciar el treball, apreciar la seua magnitud i mantindre la seua constància.

El projecte és una activitat creativa i particular, i la manera de dur-lo a terme depén de l'alumnat i del professorat que hi estiguen treballat.

La seua posada en marxa porta implícit un procés que convé visualitzar i recordar. Per a això, el fet d'embolicar la paret amb paper continu, i incorporar els treballs d'acord com s'hi van realitzant, permeten veure la seua seqüenciació i mantindre viu i present tot allò que es va fent.

També és important conformar racons amb tot el material que es vaja recopilant, afegint el suport escrit de cadascun d'ells com a element reforçador i d'alfabetització, a més de les múltiples idees que poden anar sorgint, i fer que cada projecte, siga "singular i únic."

OBJECTIUS.

OBJECTIU GENERAL.

L'objectiu principal que es pretén aconseguir des de l'espai museístic arqueològic, com a part Integrant de la comunitat educativa, és contribuir a l'èxit de les propostes educatives previstes en els dissenys curriculars, tant en les competències bàsiques, com en les àrees del desenvolupament.

OBJECTIUS ESPECÍFICS.

- **Introduir** els xiquets i les xiquetes en la cultura del seu entorn, des de les edats primerenques i de manera progressiva.
- **Tindre un primer contacte amb el Museu** i que siga una experiència positiva.
- **Convertir** el MARQ en un entorn pròxim i pròxim als seus interessos, on puguen aprendre i divertir-se.
- **Reconéixer i identificar** en el transcurs de la visita, determinats continguts conceptuals que han adquirit prèviament.
- **Valorar** les restes materials del passat, com fonts de coneixement i aprenentatge.
- **Conéixer** alguns aspectes de la vida en les diferents etapes que treballarem, a través de les seues troballes.
- **Comparar i relacionar** el que anem coneixent de la vida en cada moment de la història, amb la realitat actual.
- **Explorar i descobrir** objectes d'altres cultures i ressenyar les seues qualitats.
- **Respectar** normes de convivència bàsiques.
- **Participar-ne** sense conflicte en activitats grupals.

CONTINGUTS.

Encara que en el treball per projectes no existeixen continguts concrets ni tancats, el Marq, des de l'àmbit de la seua intervenció fa la seua proposta.

Per situar-nos millor en les coordenades de tot el que exposarem, partim dels conceptes següents:

Concepte de Museu.
Segons la UNESCO, un Museu és una institució permanent, sense ànim de lucre, oberta al públic i al servei de la societat i del seu desenvolupament. Té com a funció: investigar, educar, exposar, conservar, adquirir i comunicar, i com a finalitat: l'estudi i el gaudi.

Què és l'Arqueologia?
L'Arqueologia (del grec *ρχαίος* «vell» o «antic», i *λόγος* «estudi») és una ciència que estudia les societats a través de les seues restes materials.

ELS ARQUEÒLEGS I LES ARQUEÒLOGUES són les persones que treballen investigant, excavant, restaurant, estudiant i preparant totes les peces per a portar-les a les sales d'exposició dels museus.

CONEIXEM EL MARQ.

BREU RESSENYA HISTÒRICA

Museu Arqueològic Provincial. Palau de la Diputació 1943.

El Museu Arqueològic Provincial d'Alacant, va ser inaugurat el dia 17 de gener de 1932 pel president de la II República Niceto Alcalá Zamora, i instal·lat en la planta baixa del Palau de la Diputació Provincial.

D'acord amb la necessitat d'espai i a les noves perspectives de futur, es va decidir el seu trasllat a un dels edificis més emblemàtics de la ciutat d'Alacant, concebut inicialment com a Hospital de Sant de Joan de Déu, situat en el barri del Pla del Bon Repòs, ben prop de les vessants de la muntanya Benacantil.

El MARQ, va ser inaugurat per S.M. la Reina Sofia el dia 28 de maig de 2002 i és un museu d'arqueologia que aposta per la renovació del museu tradicional. És un projecte concebut i desenvolupat des del repte de ser el primer museu arqueològic del segle XXI.

L'any 2004 va ser premiat, com a Millor Museu Europeu.

Així era l'edifici del Marq quan va ser construït.

L'edifici del Marq ara.

EL MARQ PER DINS

Ones al cel és un muntatge audiovisual que ofereix una espectacular visió d'Alacant i província, a través d'imatges projectades en l'espai.

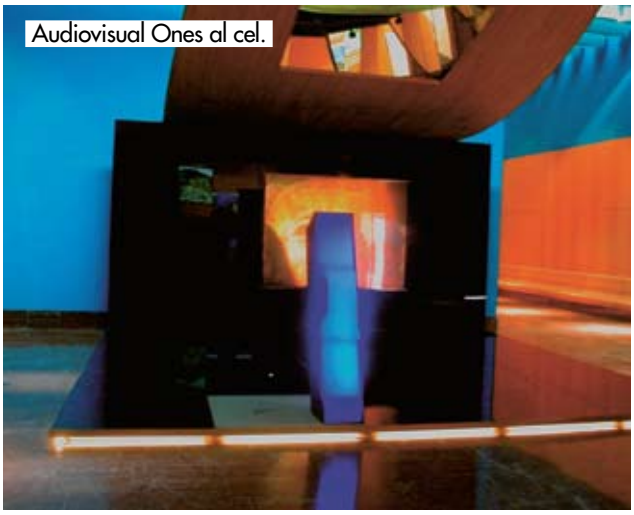
Audiovisual Ones al cel.

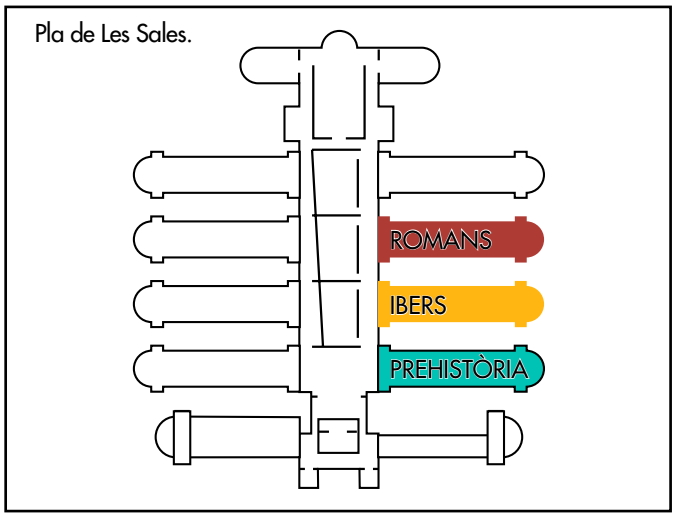

Pla de Les Sales.

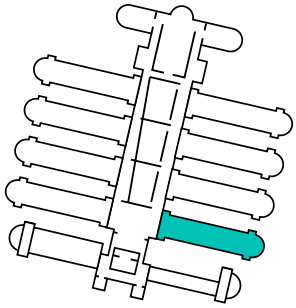

CAÇADORS I RECOL·LECTORS

L'ocupació humana a Europa es va produir fa un milió d'anys, però a Alacant les primeres evidències d'ocupació es remunten a 100.000 anys enrere. Fa uns 30.000 anys comença el Paleolític Superior amb l'arribada a aquestes terres de l'Homo Sapiens.

ON I COM VIVIEN

Paleolític Superior. Talla de sílex i esquarterament d'un animal.

Les persones d'aquesta època vivien en coves i balmes o recers situats en llocs estratègics, així com en campaments temporals a l'aire lliure, eren nòmades i es desplaçaven d'un lloc a un altre en funció dels moviments dels animals.
Practicaven la caça especialitzada, que constituïa una de les bases de la seua alimentació, juntament amb vegetals i fruits que arreplegaven de la terra. Les carns les assecaven o les fumaven per a la seua conservació, perquè ja coneixien el foc.
La resta del temps, l'empraven per fabricar les seues eines de caça pròpies, confeccionar pells per vestir-se, criar i educar els seus fills i filles, així com per establir relacions de grup.

Punta de sílex.

Agulles.

Vareta d'os.

L'ART

Els caçadors i recol·lectors van expressar el seu art dibuixant o gravant motius artístics sobre ossos, pedres o en les parets de les seues coves.

Gravats sobre placa calcària.

Gravats sobre cudol calcari.

Gravat de cavall a la Cova Fosca.

AGRICULTORS I RAMADERS

En aquest moment, ens situem en el període Neolític.
L'arribada d'agricultors i ramaders a les terres d'Alacant, va fer que de manera progressiva els habitants de la zona, incorporaren el nou sistema de vida basat en l'agricultura i ramaderia.

ON I COM VIVIEN

Recreació d'una aldea neolítica.

Van començar a desenvolupar la vida en les aldees. Aquests poblats estaven formats per cabanes, cases de planta circular o oval semisoterrades en terra, les parets eren de fang i el sostre es cobria amb brancatges.

S'inicia el desenvolupament de l'agricultura, amb el conreu de cereals com a principal recurs, sobretot blat i ordi, juntament amb llegums, pésols, faves etc.També arreplegaven mel i plantes medicinals, així com espart per a trenar cordes i cistelles. Progressivament es van estendre els conreu probablement per l'aparició de l'aladre.
El cultiu del lli va permetre la confecció tèxtil.

Altres activitats que van dur a terme va ser el pasturatge, la criança i atenció d'animals domèstics, que s'incrementà progressivament amb el pas del temps les porcades, i destinant els bous a la càrrega i al tir. A més de la seua carn, aprofiten la llet, la llana i produïxen formatge.

En les zones costaneres, va destacar la recol·lecció de mol·luscos.

La vida en les aldees i la millor alimentació va augmentar l'esperança de vida i també la població.
Va sorgir l'intercanvi de productes, l'expansió de coneixements i la redistribució dels recursos, i s'arribà a establir una organització tribal.

Recreació d'un soterrament en una cova.

COVA DE SOTERRAMENT

Els rituals funeraris tenen lloc en les Coves, on el difunt és dipositat al sòl juntament amb les seues pertinences, i acompanyaven també estris, tal vegada amb la intenció de reparar el seu trànsit a una vida ultraultraterrena; es conserven puntes de fletxa, ganivets de sílex, destrals de pedra polida, etc.

Ceràmica cardial.

Cullera d'os.

Punxó d'os.

Cal destacar també una àmplia selecció d'objectes procedents de diferents jaciments. Així trobem a més dels ja esmentats, objectes d'os com els punxons, agulles de cap, varetes, culleres; elements d'adorn, com ara anells, braçalets, penjolls; tot un seguit d'ídols fets amb os pla, així com recipients ceràmics diversos.

ART

Les principals manifestacions d'art queden reflectides sobre les parets d'abrics rocosos, on destaquen els orants amb els braços estesos cap amunt, escenes de caça, així com figures humanes i d'animals amb esquemes lineals.

Hi ha tres tipus de manifestacions artístiques:

Esquemàtica	Macroesquemàtica	Llevantina
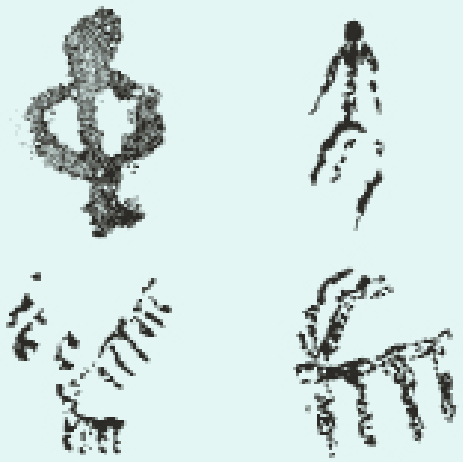		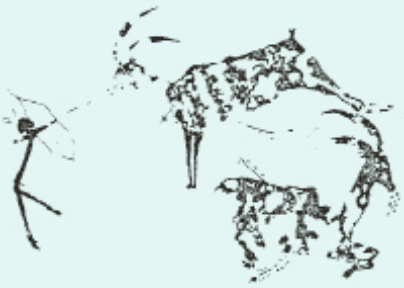

EDAT DEL BRONZE

En aquest període de temps, arriba la metal·lúrgia a les terres alacantines.
Amb aquest nou material fabriquen utensilis i eines nous i millors.

Model de poblat de l'edat del bronze.

Escena de filat de llana.

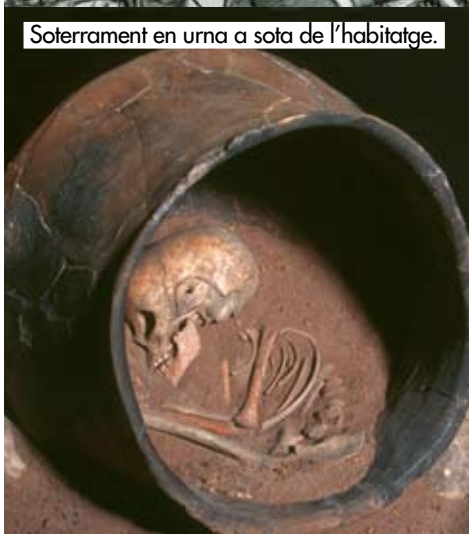
Soterrament en urna a sota de l'habitatge.

ON I COM VIVIEN

En llocs elevats, es van crear nuclis de major població, i s'hi construiren, així, els poblats.
Les cases eren de pedra travades amb argila, les parets i el sòl enlluïts amb fang i el sostre el constituïa un canemàs de brancatges, fang i palla sobre una estructura de troncs.
Dins de les cases trituraven el blat amb molins de pedra i es preparava per al consum. Sobre les llars es cuinava amb olles de ceràmica.

En aquesta època s'hi va consolidar la forma de vida agrícola i ramadera. Va augmentar la població, es va produir l'alternança de conreus i el creixement de ramats, i s'hi complementà, amb aquests, la dieta del moment.

Amb els fusos, feien fil per teixir amb telers de fusta i després cosir les vestimentes amb agulles d'os.

A través d'una xarxa de circuits d'intercanvi, arribaren a les terres d'Alacant materials com el coure i l'ivori.

En aquesta època els soterraments són mostra de l'estructura jeràrquica de la societat. Els aixovars donaven mostra del prestigi i estament a què pertanyia l'individu. S'hi realitzaven tant en cavitats naturals com a sota i entre les cases dels poblats, bé en fosses o en urnes, generalment prèviament utilitzades com a contenidors; en elles se solien inhumar els xiquets.

Al final de l'etapa millorà la metal·lúrgia i l'orfebreria, s'ocuparen nous poblats i es produiren els primers contactes amb altres pobles més.

Peces d'or.

FES LA RECERCA A L'EXPOSICIÓ.

- Estris de caça.
- El mural que reflectix l'aparició de l'agricultura.
- La cova amb les pintures que realitzaven en les seues parets.
- Objectes de ceràmica. Diferencieu la ceràmica amb decoració cardial (aquesta decoració es fa amb petxines marines)
- Objectes d'adorn: anells, penjolls, etc.
- Culleres d'os.

ELS IBERS

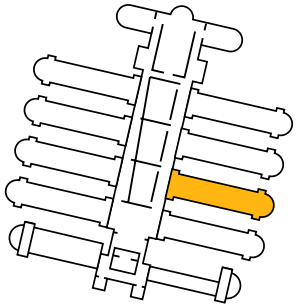

La sala dedicada al món iber, dóna a conéixer els aspectes més rellevants d'aquesta cultura sobretot en les terres alacantines.
Se centra en la Contestania, que és el lloc on la tribu ibera habitava el que a hores d'ara és Alacant.

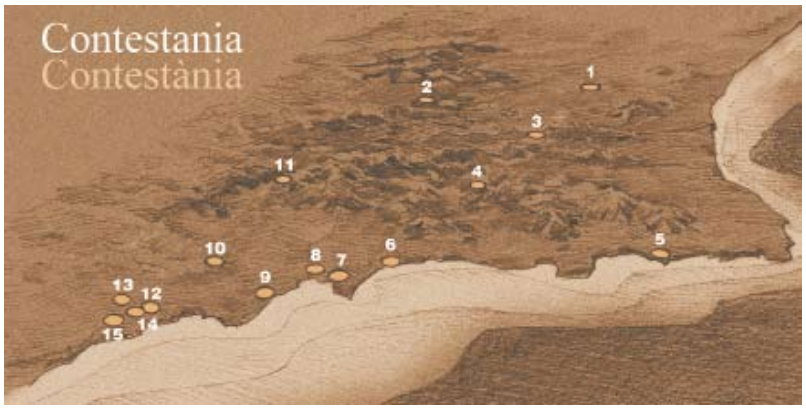

CIUTATS, POBLATS I HABITATGES.

Hi existia una jerarquia de poblacions, encapçalada per ciutats que controlaven altres pobles més menuts. Els ibers vivien en cases construïdes amb parets d'atovó (blocs de fang a manera de rajola). En elles exercien les activitats de moldre, teixir, cuinar sobre una plataforma de fang circular on s'encenia el foc i que alhora utilitzaven per a calfar-se.
El nombre d'habitacions i la seua distribució, variava segons l'activitat i riquesa del propietari.

Recreació del poblat de "L'Oral".

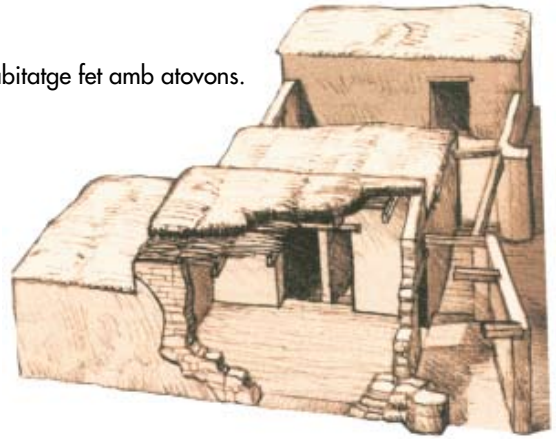
Habitatge fet amb atovons.

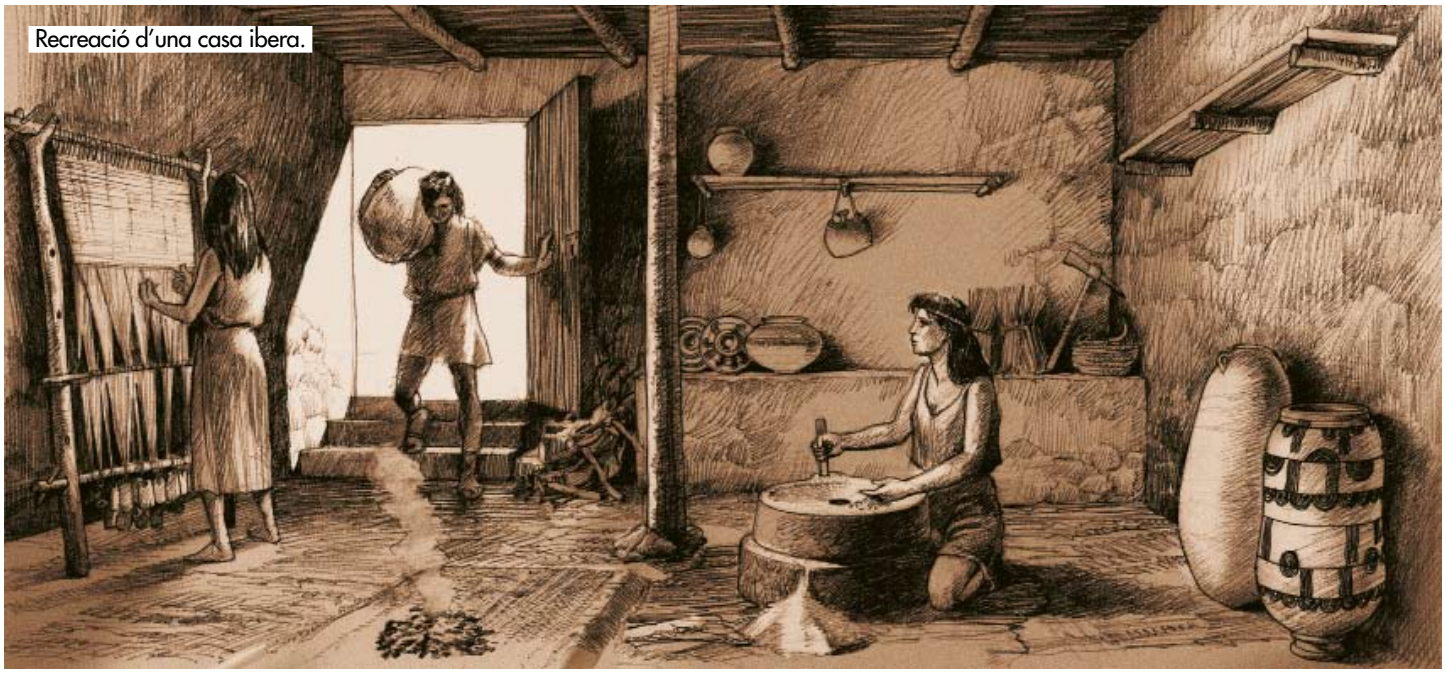
Recreació d'una casa ibera.

AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA

Escena agrícola.

El principal sistema econòmic estava basat en l'agricultura, fonamentalment en els conreus de secà: cereal, vinya i olivera, juntament amb els llegums (cigrons, llentilles, faves), fruiters com ara magraners i pomeres, i de fruites seques, l'ametla.
Un exponent de desenvolupament en aquest àmbit, són les eines o ferramentes de ferro trobades. Hi trobem entre d'altres, reixes d'aladre, aixades i falçs.

L'activitat ramadera queda ben palesa en els jaciments de l'interior. A més de carn i llet, també utilitzaren la llana.

L'activitat pesquera, és un altre dels recursos utilitzats, es pot veure a través dels hams i fragments de xarxes trobades.

Els recursos marins són importants per a l'economia en la zona del litoral, entre altres, hi ha possibles indicis de la producció de saladura.

METAL·LÚRGIA I ORFEBRERIA

El desenvolupament de la metal·lúrgia del ferro, del bronze i altres metalls, incrementaren les possibilitats d'avanç no només en l'agricultura, sinó també en el desenvolupament de l'escultura, la fusteria i en fer armes més eficaces.

També van ser experts orfebres treballant joies d'or i plata, usades tant per dones com per hòmens. De bronze van realitzar matrius per a crear-les.

Aixadella.

Falç de ferro.

Piqueta.

Matrius.

Arracades d'or.

Serra.

CERÀMICA

La ceràmica és una de les produccions més representatives de la cultura ibera, sobretot la que anomenem "fina", realitzada amb torn amb argiles de qualitat cuites a altes temperatures i pintades amb motius geomètrics, vegetals, d'estil narratiu i representacions d'animals i figures humanes, amb caràcter simbòlic.

Decoració estil narratiu

Decoració estil simbòlic

Decoració vegetal.

Existien recipients menys vistosos que s'utilitzaven en la cuina i altres com les àmfores (grans recipients) destinades per a l'emmagatzemament i el transport.

Un dels centres de major fabricació del món ibèric, amb sis forns, es troba junt amb la Illeta dels Banyets, al Campello, possiblement relacionats amb la indústria pesquera i que contindrien saladures o vi.

Usos de la ceràmica:

CUINAR

MENJAR

TRANSPORTAR

EMMAGATZEMAR

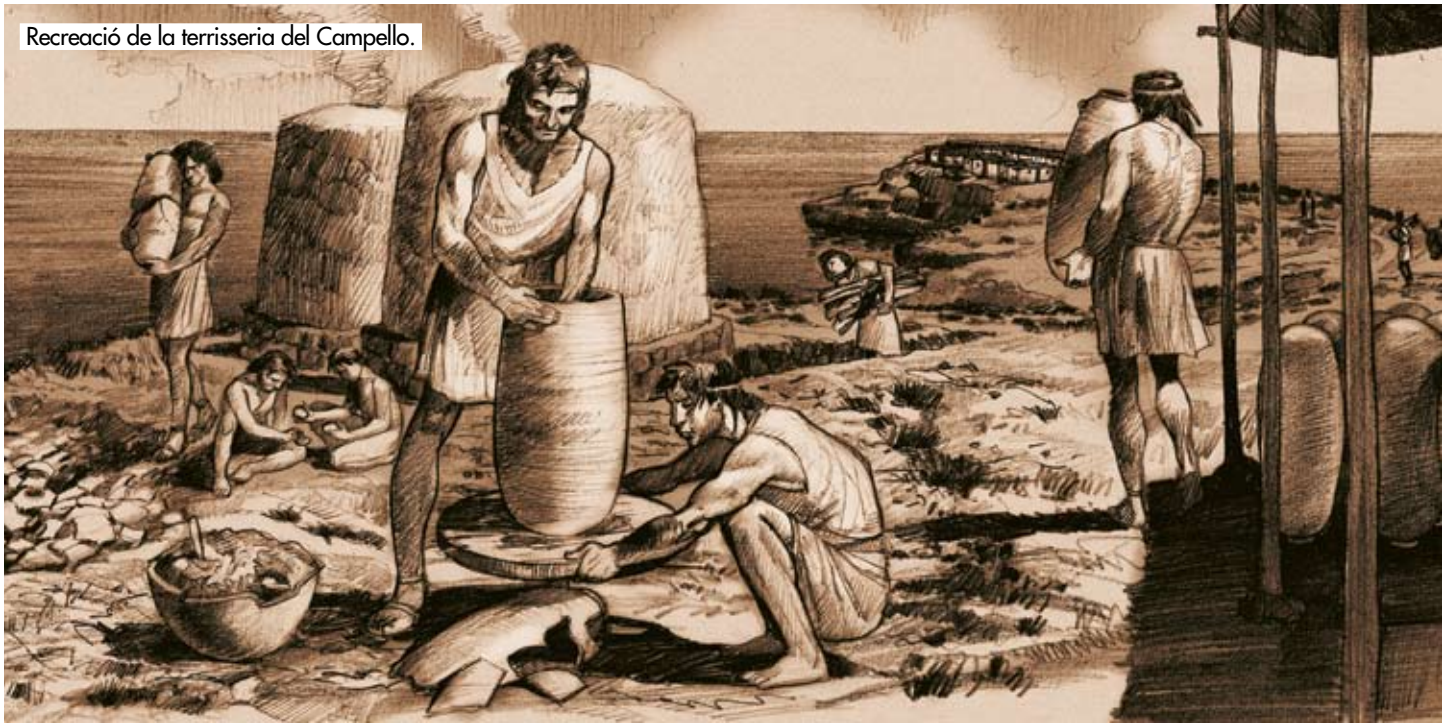

Recreació de la terrisseria del Campello.

RELIGIÓ I LLOCS DE CULTE

Secció del temple "A" al Campello.

La ceràmica també és suport de l'expressió religiosa, com ara ho mostren dues gerres pintades d'estil simbòlic o Elx-Archena, del Tossal de Manises.
Però les peces que millor ho evidencien són els peveters de cap femení que s'utilitzaven per a cremar perfums. En l'exposició envoltada per aquestes terracotes, podem trobar un bust amb forats per a col·locar braços, i es pensa que és una representació de la deessa Tanit.

Els exvots són xicotets objectes que es col·locaven junt amb els déus com a ofrena. Destaquen figures de bronze, escultures de calcària o terracota i cremadors de perfums d'escaiola.

Els llocs de culte que assolixen rellevància són els santuaris. A més de la religiosa aquests llocs tenen funcions socials i econòmiques.

Deïtat associada a cavalls de la ceràmica de l'Alcúdia d'Elx.

Peveter.

Exvot.

Recreació de la talla del bou del Molar.

ESCULTURA

L'estatuària de pedra és uns dels senyals d'identitat de la cultura ibera. La seua producció està destinada a les necròpolis i als santuaris. En la Contestania l'escultura major de pedra es col·loca en els cementeris o decorant les construccions funeràries. En una gran proporció són figures d'animals (bous, lleons...) o sers imaginaris (grifós, sirenes...). Funeràries són també figures humanes com la Dama d'Elx o la Dama del Cabeço Lucero.

La part central de la sala queda encapçalada per la Dama del Cabeço Lucero com a peça emblemàtica d'aquesta cultura, que és trobada en les excavacions de Guardamar del Segura.
És un bust de dona vestida amb túnica d'escot redó; on al front porta una diadema coberta per una banda que subjecta els rodets i sobre el coll i pit, tres collars. Probablement representa a una dona de l'aristocràcia, però no es descarta que fóra la imatge d'una deessa. El paral·lel més pròxim és la Dama d'Elx.

Dama del Cabeço Lucero.

NECRÒPOLIS I AIXOVARS FUNERARIS

Les necròpolis són la principal font d'informació sobre la societat ibera, ja que molts dels objectes dipositats en les sepultures, revelen molts aspectes de la seua cultura. Es poden trobar aixovars amb armes de guerrers, adorns i elements de vestit, passadors, joies, aplics d'os, vasos, etc.

Aixovar funerari.

SOCIETAT

La societat ibera estava molt jerarquitzada, amb una minoria dominant que controlava els mitjans de producció.

El gruix de la població estava format per ramaders i llauradors dependents o lliures i no es descarten esclaus. També existien grups d'artesans.

D'altra banda, la presència abundant d'armes en les tombes, i la nombrosa representació de guerrers fets amb ceràmica o escultura, indica una elit basada en ideals de tipus militar.
Les armes són objectes de gran valor i fina decoració, d'algunes hi fa pensar, que a més d'instruments de combat, devien ser elements de representació i prestigi.

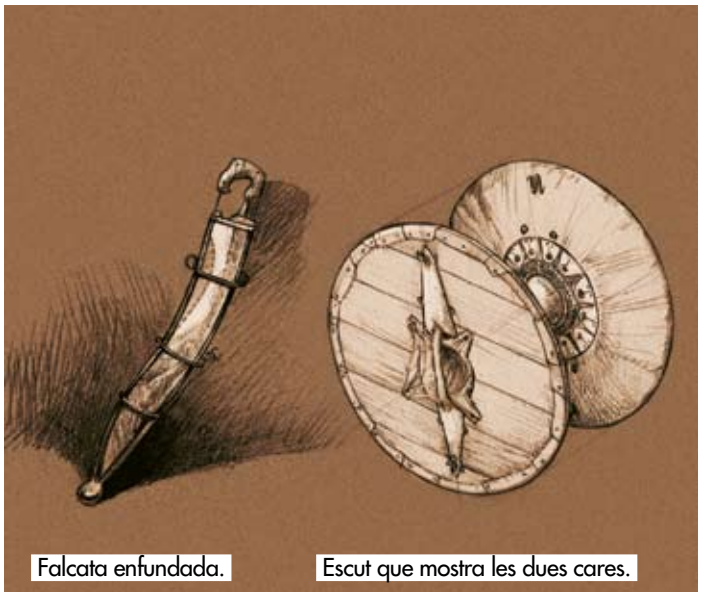
Falcata enfundada. Escut que mostra les dues cares.

Guerrers ibers.

El solc de pedra de la necròpolis de l'Albufereta mostra una parella de l'aristocràcia. L'escena representa, simbòlicament, el comiat al més enllà. Es pot observar com els personatges porten atributs diferenciadors quant al gènere, un fus la dona i una llança l'home.

Recreació Solc de l'Albufereta.

Vestimenta femenina. Vestimenta masculina.

ESCRIPTURA

La llengua ibera ha arribat a nosaltres a través de textos que no podem traduir. Per als testimonis escrits utilitzen diferents suports: la pedra, les làmines de plom, la ceràmica i les monedes.

Taula de grafies iberes.

Escriptura sobre làmina de plom.

COMERÇ I MONEDA

Els ibers van rebre a través del comerç gran quantitat de productes d'altres civilitzacions mediterrànies, i això va fer que exerciren d'intermediaris i distribuïdors de les mercaderies que arribaven a les seues costes.

La moneda en la Península Ibèrica, va començar la seua encunyació per finançar les despeses produïdes per les guerres.
A la Contestania només s'encunyà a Xàtiva.

As de Saiti.

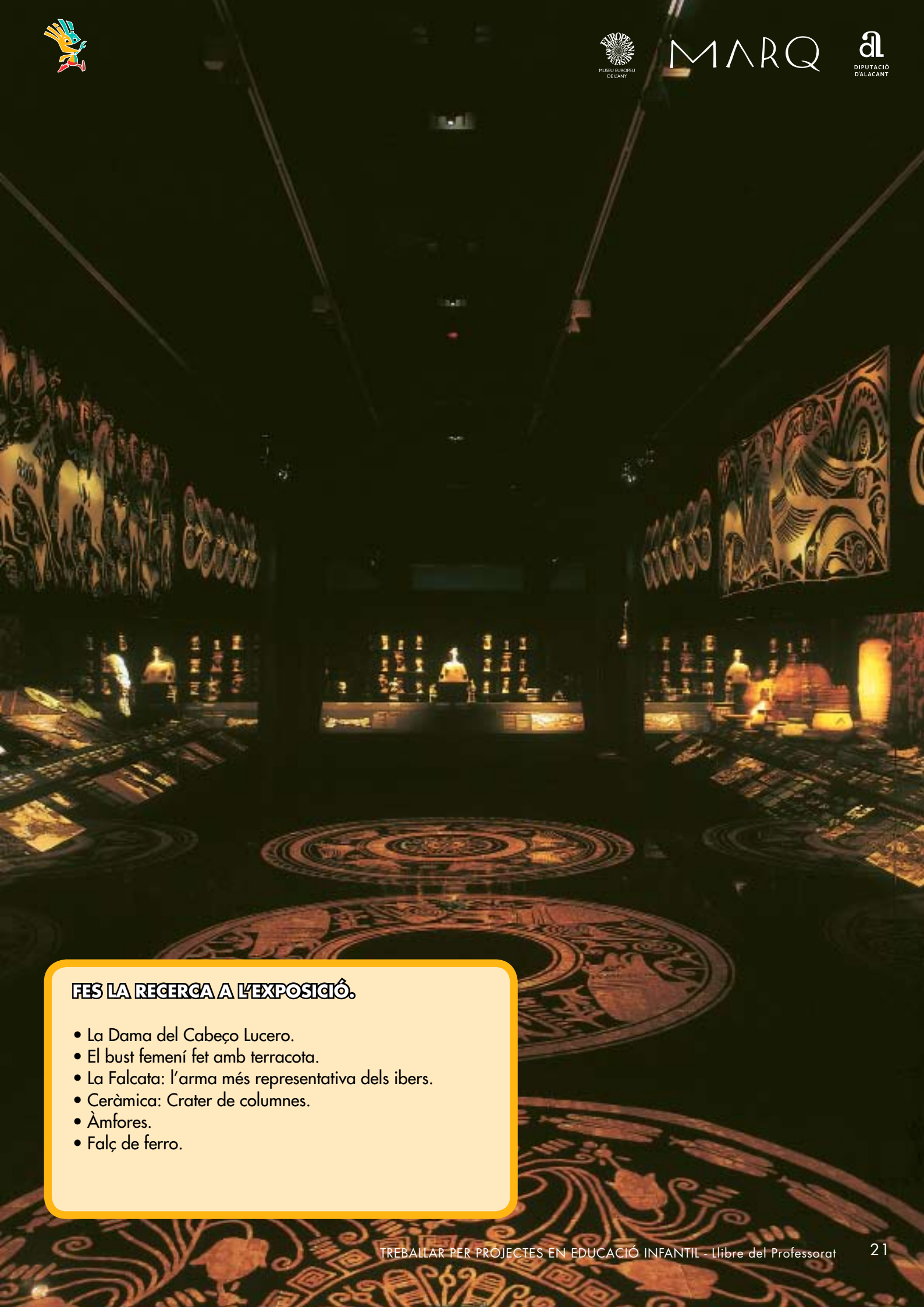

FES LA RECERCA A L'EXPOSICIÓ.

- La Dama del Cabeço Lucero.
- El bust femení fet amb terracota.
- La Falcata: l'arma més representativa dels ibers.
- Ceràmica: Crater de columnes.
- Àmfores.
- Falç de ferro.

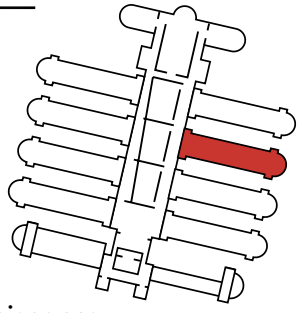

LA CULTURA ROMANA

El pas de la cultura ibera a la romana, és un procés conegut com a romanització que podem considerar pràcticament finalitzat amb l'emperador August. A partir d'aquest moment, els habitants de l'Imperi van compartir la consciència de ser romans.

La nostra província queda inclosa en el nou orde polític formant part d'una de les províncies hispanes "la Tarraconense". Per això presidix la sala un mapa de l'Imperi Romà en l'època de l'emperador Trajà (s. II), màxima expansió territorial de l'Imperi.

En el món romà les ciutats constituïxen els elements bàsics d'organització territorial i són el marc vertebrador de l'administració, la societat i l'economia.

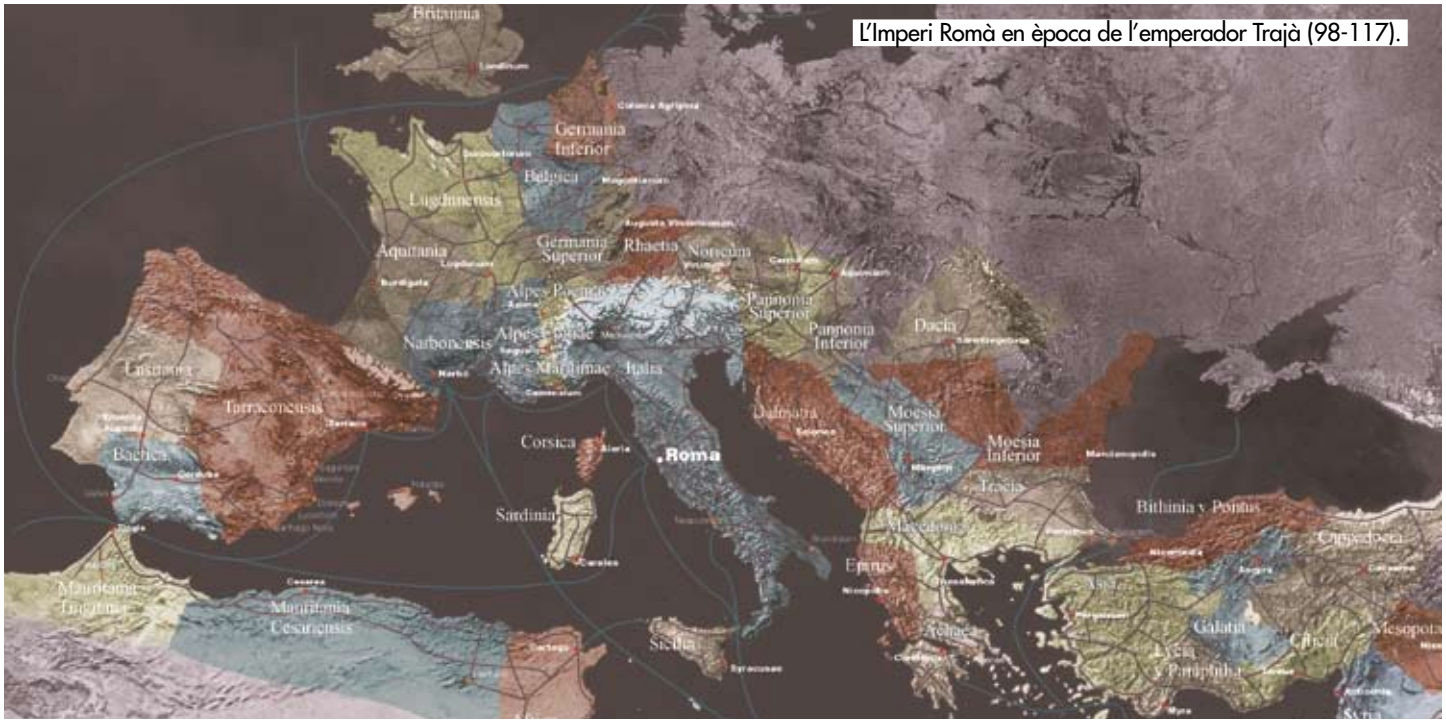

L'Imperi Romà en època de l'emperador Trajà (98-117).

Vista de Lucentum a principis del segle I.

LUCENTUM

La ciutat romana de Lucentum, com la resta de ciutats de l'època, estava murallada, devia tindre unes quantes portes d'accés i el traçat dels seus carrers estava organitzats entorn de dos eixos. Paral·lels a aquests es desenvolupaven els altres carrers, que creaven un paisatge urbà interconnectat, que formaven illes de cases *(insulae)* de forma quadrangular.

L'àrea central de la ciutat està ocupat pel "**Fòrum**", que és l'espai públic més representatiu d'una ciutat romana, és la seua plaça central i al seu torn centre polític, comercial i religiós. En el de Lucentum, es coneix l'àrea porticada amb columnes que

s'estén per tres dels seus costats. En l'altre costat i separat per un carrer, es troba el Temple, situat sobre una plataforma a la qual es pujava mitjançant una escalinata. Entorn del Fòrum se situaven els edificis politicoadministratius, religiosos, comercials, lúdics i altres construccions que posaven a l'abast dels ciutadans serveis diversos.

A més disposava al seu interior de sistema de clavegueram, termes públiques i botigues *(tabernae)*. Els habitatges d'una amplitud variada segons la classe social, podien disposar de cisternes per a abastir-se d'aigua.

SOCIETAT

Les capes altes de la societat estaven definides per naixement, estatus jurídic (ciutadania plena) i per graus de riquesa. Per sotal estava el gruix de tota la població.

Així queda representada l'estructura social:

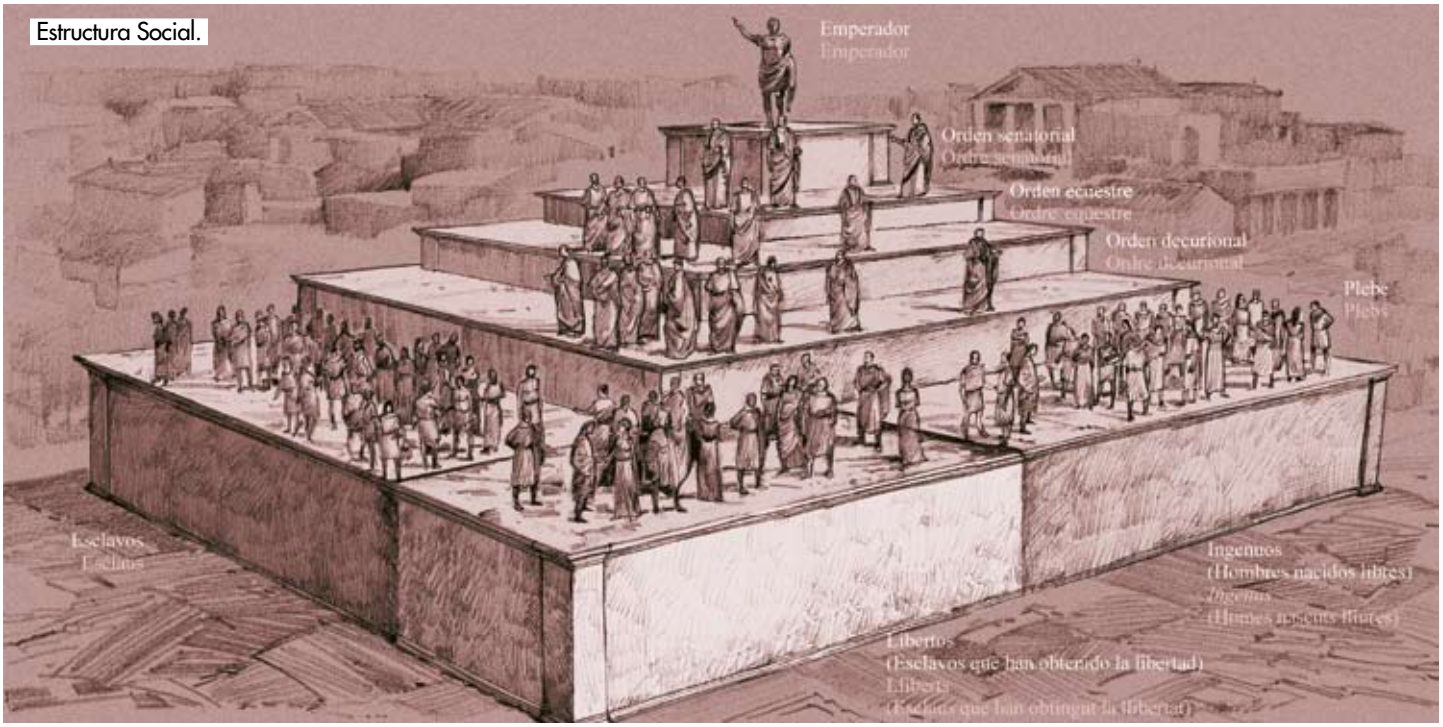

Estructura Social.

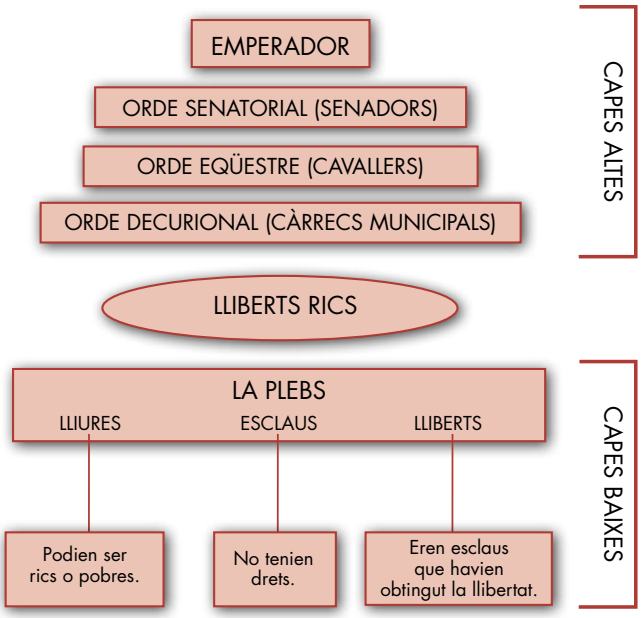

Les inscripcions són documents fonamentals per a conéixer la societat romana, sobretot a escala regional o local, reflecteixen la condició social, rangs administratius, relacions familiars, origen, etc.

Inscripcions.

LA DOMUS

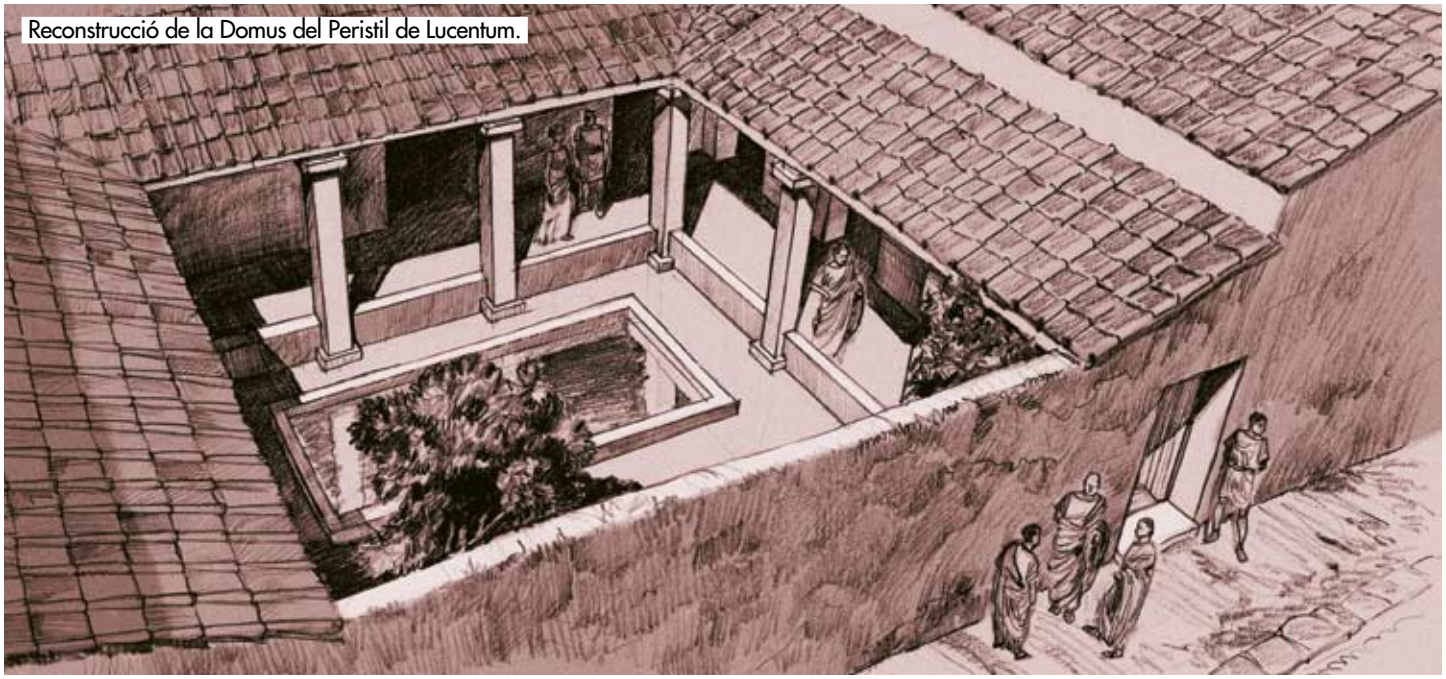
Reconstrucció de la Domus del Peristil de Lucentum.

La domus era l'habitatge familiar urbà de les classes acomodades. S'estructurava a partir d'un pati porticat al voltant del qual es disposaven dependències vàries. El dormitori, era l'habitació més privada i es destinava entre altres coses a l'atenció personal. Segons el seu nivell de riquesa podien estar ornamentades amb magnífiques pintures murals i mosaics esplèndids que formaven part del paviment amb motius variats (les xicotetes peces que s'utilitzaven per a això s'anomenen "**tessel·les**").

Pintura mural.

Mosaic.

CUINA

L'àmbit destinat a la cuina era molt senzill. Una estructura d'obra on s'encenia el foc per a cuinar, amb recipients recolzats en trípodes o graelles per a rostir.

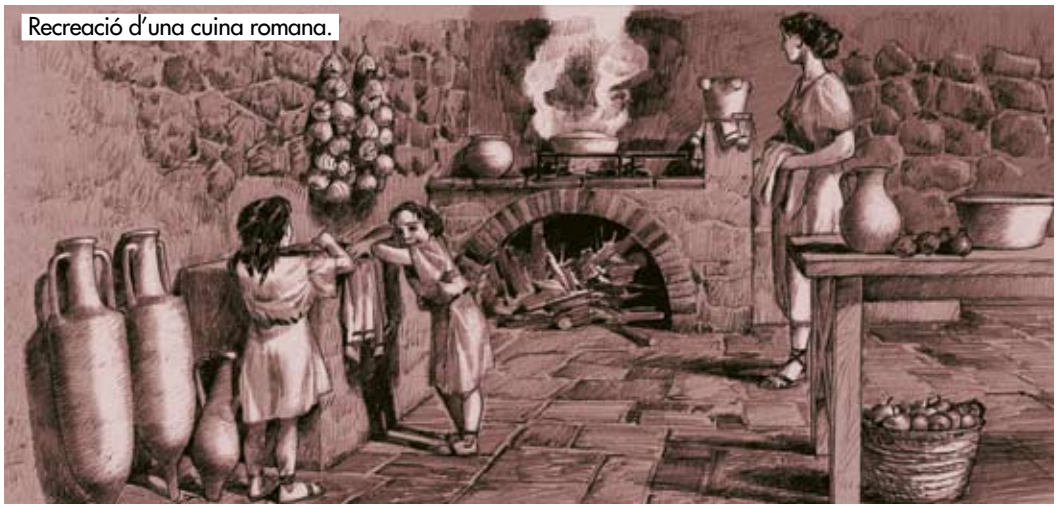
Recreació d'una cuina romana.

Botella de vidre de Lucentum.

Casset de plata.

El parament es componia, entre altres coses, d'olles, marmites, cassoles, fonts, àmfores per a emmagatzemar, conservar, etc. En l'exposició podem veure'n algunes i també vasos de vidre, culleres d'os i un casset de plata amb mànec decorat de cap d'ànec.

VIDA QUOTIDIANA.

Molts dels objectes trobats en els jaciments romans, ens il·lustren sobre diferents aspectes de la vida quotidiana.

Espills de bronze, flascons de vidre per a perfums i varetes per a remoure'ls, agulles de cap d'os o metall per a subjectar els cabells, pintes, pinces, etc., són elements que deixen entreveure l'atenció personal, sobretot femenina.

El vestit oficial dels hòmens lliures era la Toga i sota aquesta, portaven una túnica. El vestit de la dona era l'estola, una mena de túnica llarga sense mànigues i sobre ella un manto de llana. La població més modesta socialment o econòmica, només vestia túniques.

Espill de bronze.

Les dones usaven molts adorns: collars, anells, braçalets, cércols, arracades d'or, plata, els hòmens amulets i d'adults, anell. Quant al calçat el tipus més freqüent era la caligae (sandàlia).

Molts dels objectes trobats, suggereixen activitats de la vida quotidiana, com els punxons per a escriure en llistons de cera, els daus i les tabes d'os per a jocs, etc. Els xiquets i les xiquetes, ja jugaven a la "gallineta cega", amb el "io-io" i "la trompa".
La llengua que parlaven i escrivien, era el llatí.

NECRÒPOLIS

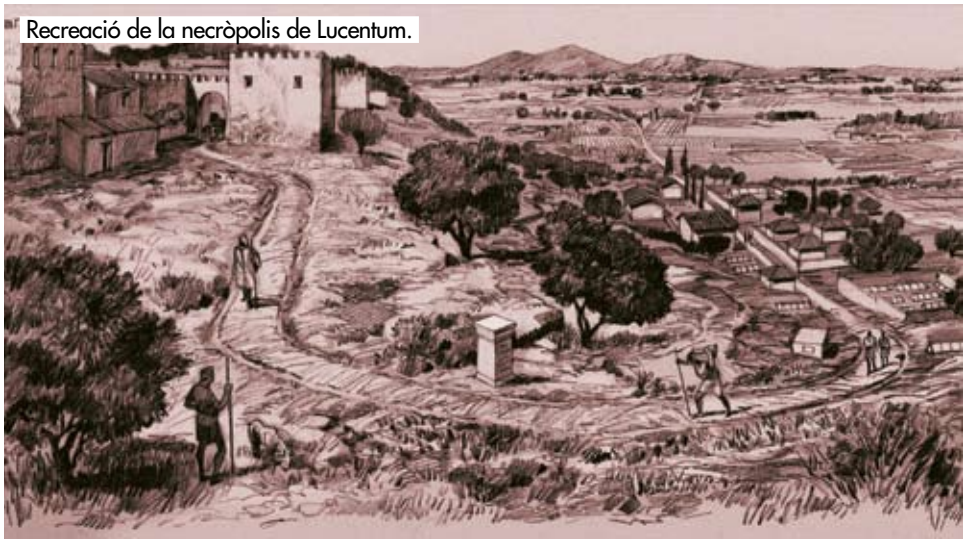
Recreació de la necròpolis de Lucentum.

Urna cinerària de plom
amb tapadora. Als voltants d'Ilici.

Les necròpolis estaven situades fora dels límits de la ciutat, pròximes a les muralles i als camins que conduïen a elles.
En aquestes necròpolis els romans difunts eren soterrats seguint dos ritus diferents: la incineració i la inhumació.

"TE ROCO, PRAETERIENS DICAS SIT TIBI TERRA LEVIS"
Et demane caminant [que] digues que la terra et siga lleu

Aquesta inscripció funerària, es troba escrita en la part de la sala dedicada a la necròpolis i correspon al ciutadà Publi Astrani Venust, la tomba del qual es trobà als voltants de Lucentum.

RELIGIÓ

La religió romana va ser politeista, existien nombrosos déus reverenciats amb els seus ritus particulars.
A Alacant destaca el culte a la deessa Juno, està documentada en Lucentum on hi ha una làpida que al·ludix a un temple dedicat a ella.

Dins de les llars, es practiquen cultes als déus protectors de la família.

Moneda d'Ilici amb la imatge del temple de Juno i representació de la deessa.

Ara amb inscripció votiva.

LES VIL·LES RURALS

Al voltant de les ciutats i disseminades pel seu territori, s'alçaven les vil·les suburbanes i rurals.
Eren centres de producció agrícola que comptaven amb una part residencial, habitatge del propietari, i de dependències per als treballadors ja foren lliures o esclaus.
Una altra part, es dedicava a l'emmagatzemament i transformació dels productes povinents de l'agricultura.
Els propietaris d'aquestes viles pertanyien a les classes més altes de la societat. I el major terratinent era l'Emperador.

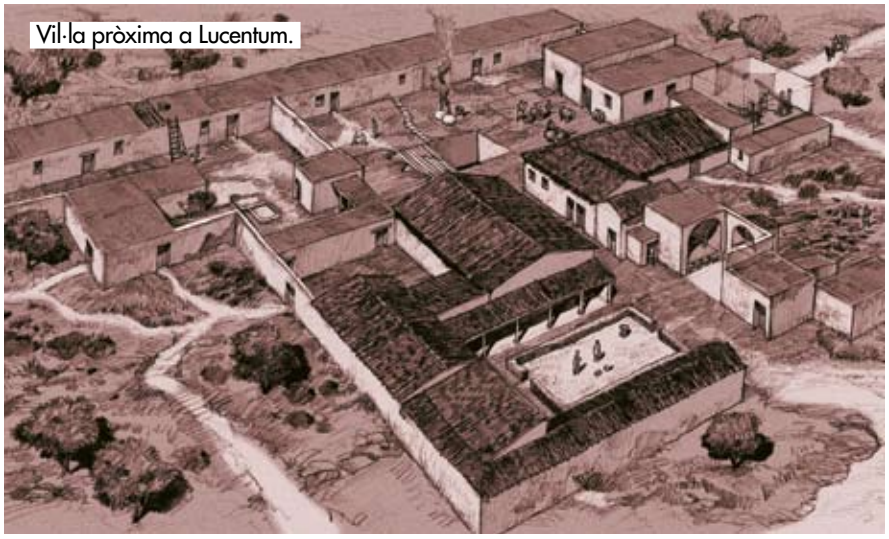
Vil·la pròxima a Lucentum.

PRODUCIÓN AGRÍCOLA.

L'agricultura es basa en la producció de la triada mediterrània: blat, oli i vi. Hi destaquen, però, també una gran varietat de verdures, hortalisses, arbres fruiters, etc.
L'oliva i el raïm, eren transportats a les almàsseres i trulls ubicats a les vil·les.
Per mitjà de grans premses, s'obtenien oli o vi, que s'emmagatzemava en grans gerres, o s'envasaven en àmfores tapades amb taps d'algeps, on figurava el segell del fabricant per al seu posterior consum o comercialització.

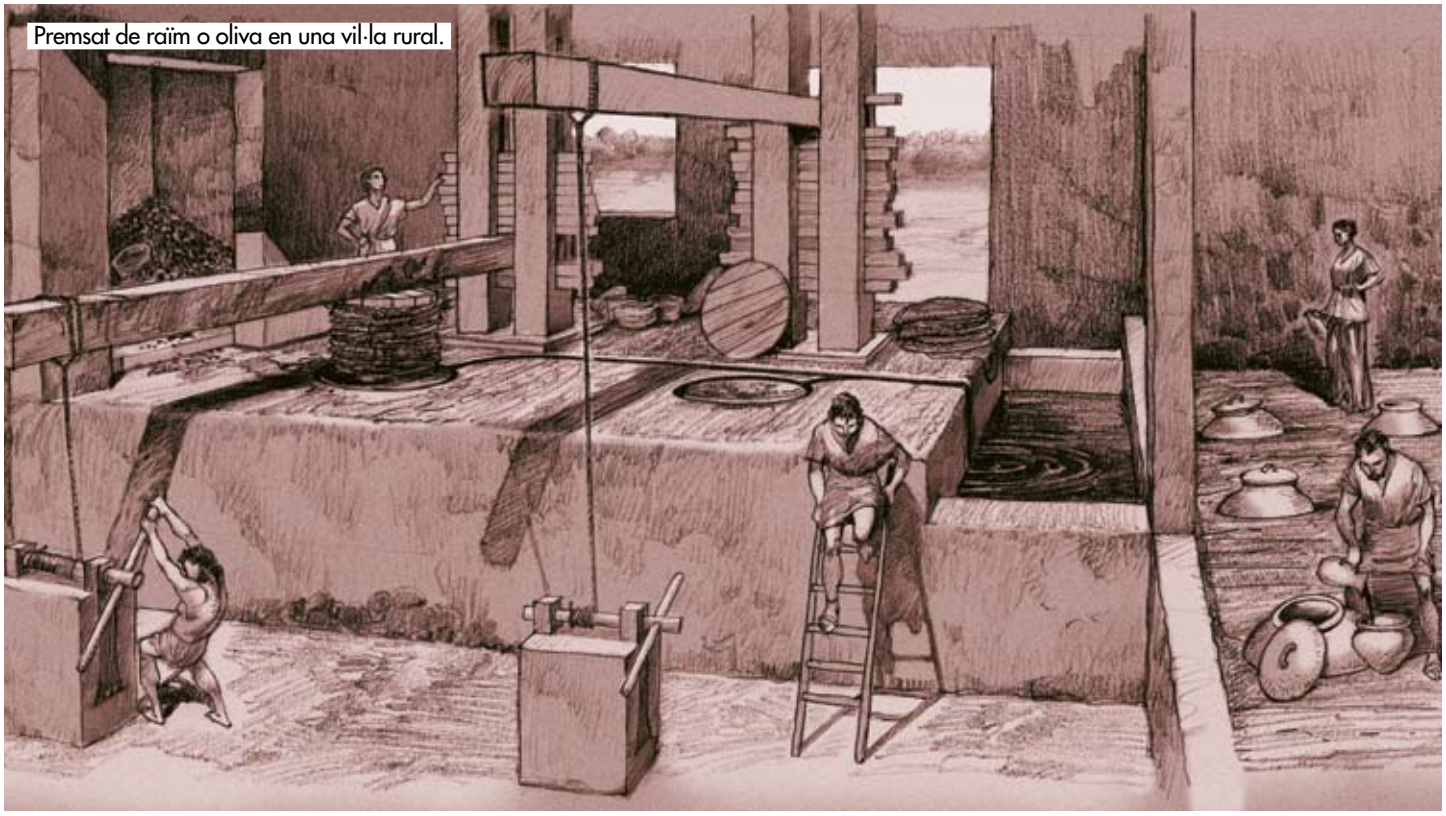
Premsat de raïm o oliva en una vil·la rural.

PRODUCIÓN PESQUERA

Els recursos pesquers formen part de l'economia romana d'aquesta zona.
La factoria de saladures més importants d'Alacant, es troba a Santa Pola.
Es compon d'una sala per a neteja i quarterat del peix, unes quantes habitacions per a magatzematge i un conjunt de dipòsits arran de terra per al seu salat.
Les saladures, eren posteriorment introduïdes en àmfores per a la seua comercialització.

Recreació de l'interior de la factoria de saladures del Portus Ilicitanus.

COMERÇ

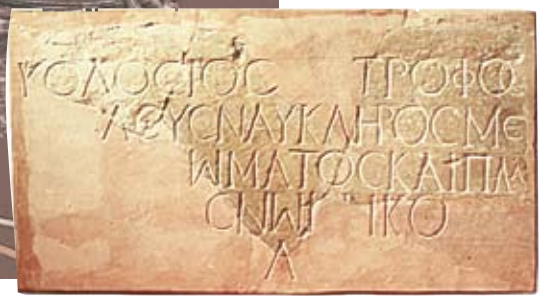
Inscripció grega d'un armador de Nicodemia.

La unitat política de l'Imperi, va facilitar el moviment comercial entre les províncies que el conformaven.
Les importacions i exportacions sobrepassaren els seus límits, i foren els productes principals el vi i l'oli, també saladures i altres derivats de la pesca.

MONEDA.

Els romans van utilitzar un sistema monetari amb monedes de diferent valor. Aquest sistema va evolucionar responent a factors econòmics.
Or, plata i bronze són els metalls més utilitzats en l'encunyació de les monedes.
S'encunyen asos, semisos, denaris, sestercis, entre moltes altres.

Semis d'August amb temple de Juno al revers.

Semis de Tiberi amb vexil·la i àguiles legionàries al revers.

As de Tiberi amb ara al revers.

As de Tiberi amb togats al revers.

Monedes emeses a la ciutat romana d'Ilici.

FES LA RECERCA A L'EXPOSICIÓ.

- Mosaics.
- Pintures mural.
- Localitzar en l'audiovisual "La Domus".
- Àmfores.
- Monedes.
- La inscripció en pedra de Marcus Popilius Onyxs.

OBSERVACIONS

Les il·lustracions i dibuixos que acompanyen els textos en cadascuna de les etapes descrites, tenen la clara intenció de ser instruments per a l'observació i descripció, a fi de despertar interés, establir comparacions, propiciar debat i extraure conclusions de manera activa i participativa.
La creació d'un glossari amb totes les paraules noves que vagen apareixent en cadascuna de les aules, seran un recurs més de reforç, en mostrar els signes gràfics i esbrinar el seu significat.

ALTRES RECURSOS DIDÀCTICS

A més de tota l'oferta informativa i il·lustrativa oferida, hem pensat ampliar activitats a manera de propostes, a fi d'ajustar-nos en la mesura que siga possible al caràcter globalitzador de l'etapa.

- PREPAREM LA VISITA (totes les edats.)

CANÇÓ DEL MARQ

(Música de la cançó; "Jo tinc un tallarina")

Jo vinc a vore el MARQ,
un museu genial,
*té torres per **dalt***
*i jardins per **davall**,*
***dins** l'hem de mirar*
amb molta atenció,
també l'hem d'escoltar
si tu i tu i tu…el vols vore
agafa't a este tren.
Per a poder entrar
xisss!, silenci cal guardar.

CANÇÓ DE LLUMIQ

(Música de "Pin Posa")

***Llumiq** és un ninot,*
***la mascota** del Marq, del "**MARQ**"*
es riu quan arribes
disposat a treballar, treballar.

(Introduir més opcions de verbs en infinitiu acabats en "AR")

- INVITEM UN EXPERT

Escriure entre tot l'alumnat una carta dirigida a un expert o una altra persona coneixedora dels temes que s'hi treballaran, per sol·licitar-li que vaja al col·legi i que conte les coses que sap. Proposar-ho en l'assemblea i consensuar com fer-ho, pensar a qui podem invitar (familiars, amics, altres…), com enviem la carta (per correu normal, electrònic, fax…)

PREHISTÒRIA

○ JOCS DE DRAMATITZACIÓ

- Un dia de pesca.
- Anem-nos-en a caçar.

○ MURALS

- De la Cova al poblat:

  Persones que habitaven cadascuna d'ella.
  De què s'alimentaven?.
  Amb què es vestien?.
  A què s'hi dedicaven?.

- Nosaltres vivim…

○ JUGUEM AMB LES PARAULES

- "Soterrats en objectes apareixen esquelets".
- "El blat és un cereal que m'agrada desdejunar".
- "Tots s'alimentaven d'animals que hi caçaven".

(Inventem més jocs)

○ CANÇÓ DE ROGLE

(Música de "El pati de ma casa")

A Castell de Castells
hi ha una cova
que té alguns dibuixos
de prehistòria.
Si voleu vore-la (bis)
aneu d'excursió
a on es troba.

○ VEURE FRAGMENTS DE LES PEL·LÍCULES

- "A la recerca del foc".
- "Vet aquí... l'home" (Érase una vez el hombre)

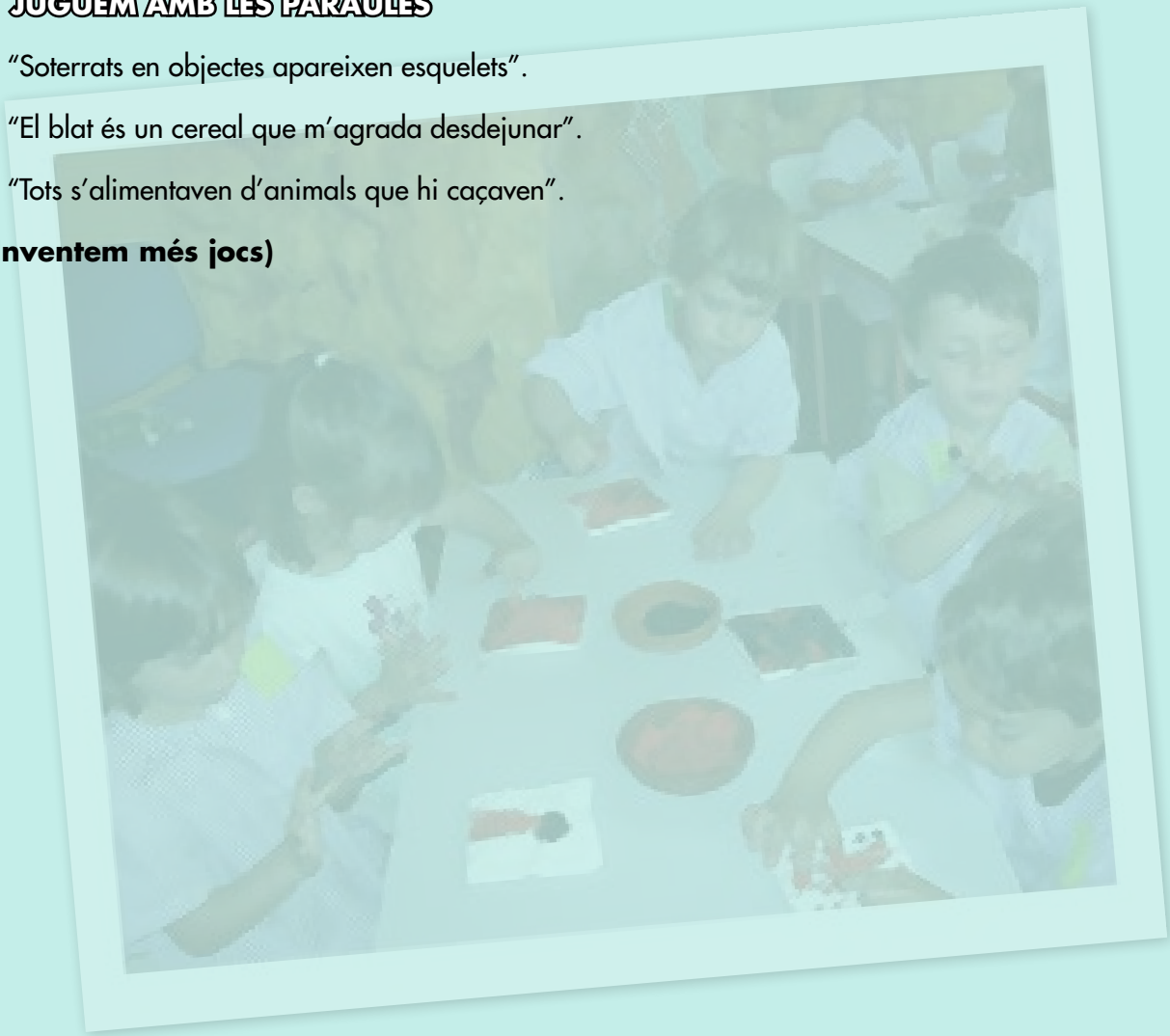

ELS IBERS

DRAMATITZAR EL CICLE DEL BLAT

- Preparar la terra amb l'aixadella.
- Sembrar a la babalà.
- Segar amb la falç.
- Moldre el gra.
- Fer pasta de pa amb farina i sal.

CONSTRUCCIÓ

- Construir per grups la paret d'una casa ibera amb tetra-bricks, pintats i apegats, a manera d'atovons.

JUGUEM AMB LES PARAULES

La sala d'ibers
té una dama
és molt particular
i és de Guardamar
.....

La dama de Guardamar…
era deessa o dona especial?.
.....

Peveter, rima amb cavaller.
.....

(Inventem més rimes)

ENDEVINALLES

Verd vaig nàixer, groc em van tallar
al molí em van moldre
i blanc em van pastar.
Què és? *(el blat)*
.....

Diuen que tenen molt ferro
s'acaben amb les illes
i jo les pose al gerro.
Què són? *(llentilles)*
.....

CANÇÓ DRAMATITZADA

(Música de "Jo sóc l'ànec")

Jo teixidor, or, or
la teua teixidora, ra,
teixim junts sense parar
tela de lli, lli, lli
molt rapidet, et, et
per a anar junts a ballar
la, la, la, la, la… la (bis)
la, la, la, la…la…
laaaaaaaaaaaaaaaa…

CANÇÓ DE ROGLE

(Música "El pati de ma casa")

Al poble del Campello
hi ha un jaciment
de l'època dels ibers
la Illeta dels Banyets
acatxa't, acatxa't
i si vas d'excursió
ja m'ho contarààààs.

TALLER DE DISFRESSES

- Ens vestim com els hòmens i les dones iberes.
- Ens vestim com la Dama de Guardamar.

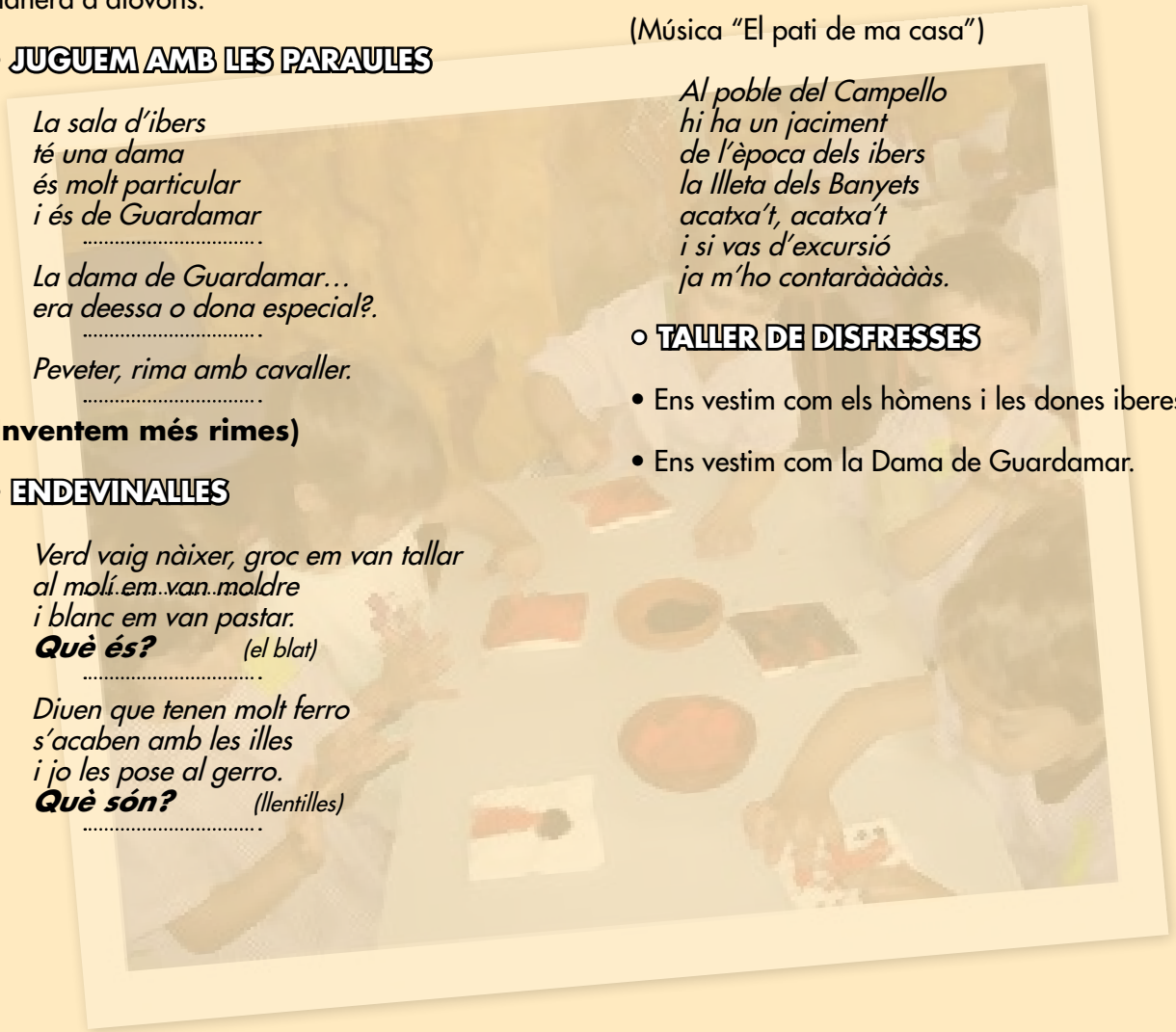

ELS ROMANS

○ JOCS DE DRAMATITZACIÓ

• Fer una "tabernae" amb productes de l'època per a vendre i monedes per a pagar.

• Inventar una història i l'hem de representar.

• Curses de quàdrigues.

• Jocs d'estàtues: Posar música, ballar al seu ritme; en un moment donat parar-la sense avisar. Cadascun ha de quedar-se en la postura que està. – *com si fóra una estàtua* –. Perden els qui es moguen, parlen o riguen. Així successivament, fins que hi haja un guanyador.

○ JUGUEM AMB LES PARAULES

• Em diuen Coloma, que rima amb Roma.

• Denari, rima amb armari.
(Inventem altres rimes i les aprenem.)

○ MURALS

Principals activitats que realitzen els romans:
Fer "pintures mural" en paper continu i amb diferents utensilis: pinzells, brotxes, esponges, corrons etc.

• Premsat d'oliva i raïm.

• Pesqueres:
Vivers de peixos.
Factoria de saladures.

• Objectes que fabriquen i la seua utilitat:
Àmfores.
Ceràmiques.
Llànties.
Objectes de vidre.

○ TALLER DE DISFRESSES

• Ens vestim com els hòmens i les dones de Roma.

○ TALLER D'AUDIOVISUALS

• Veure fragments de pel·lícules de romans: (Ben-hur, Quo Vadis, etc)

• Cine-Fòrum.

○ JOC: LA CLAU DE ROMA

Els xiquets que participen en el joc es disposen en rogle .El jugador que inicia el joc entrega al company de la seua dreta una clau que colpeja en terra, al mateix temps que comença la cançoneta següent:

"Aquesta és la clau de Roma i pren"

El jugador que rep la clau la passa al xiquet que té a la seua dreta colpejant-la al terra i repetint els mateixos versos, així fins que arribe la clau una altra vegada al xiquet que va començar el joc, que afegirà un nou vers a la cançó. En cada volta es va afegint el vers següent. El xiquet que s'equivoque enrepetir els versos, perdrà el joc.

La cançoneta completa és aquesta:

Aquesta és la clau de Roma i pren.
A Roma hi ha una plaça.
A la plaça hi ha una domus.
A la domus hi ha un mural.
Al mural hi ha una llora que diu…
Aquesta és la clau de Roma i pren-la.

○ ENDEVINALLA

Sóc un vell ben arrugadet
que si em tiren a l'aigua
em pose ben grosset.
Què és? *(El cigró)*

○ CANÇÓ DE ROGLE

(Música de "El pati de ma casa")

Al Tossal de Manises
hi ha una ciutat
li diuen Lucentum
i van viure els romans
vés a vore-la
i posa't a buscar
perquè amb l'arqueologia
molt bé ho passaràs.

CONSIDERACIONS FINALS

Amb aquesta metodologia d'ensenyament-aprenentatge, des del MARQ hem apostat per fer partícip a tota la comunitat educativa i facilitar als xiquets i a les xiquetes de 3, 4 i 5 anys, el descobriment i aprenentatge de part del llegat del nostre passat i a gaudir-ne amb ell.
En etapes educatives posteriors i dins dels seus dissenys curriculars, assoliran noves perspectives de la història.
ARA, NOMES PRETENEM LA SEUA PRIMERA APROXIMACIÓ.

CRÈDITS:

Director Gerent Fundació Comunitat Valenciana MARQ:
Josep Albert Cortés i Garrido

Director Tècnic MARQ:
Manuel Olcina Doménech

Cap de la Unitat d'Exposicions i Difusió MARQ:
Jorge A. Soler Díaz

Texts i Coordinació Didàctica del Projecte:
María Briones Marín

Gabinet Didàctic MARQ:
Gema Sala Pérez
Rafael G. Moya Molina
José Mª Galán Boluda
María Briones Marín

COL·LABORACIONS
Unitat de Col·leccions, Excavacions, Exposicions i Difusió:
Teresa Ximenez d'Embum
Juan Antonio López Padilla
Julio Ramón Sánchez

Arxiu MARQ:
Miguel Benito Iborra

Traducció:
David Azorín

Bibliografia:
- "El MARQ en Imatges."
- "MARQ. Guia-catàleg del Museu Arqueològic d'Alacant."

Disseny i maquetació:
www.vdhcomunicacion.com © 2008

Imprimeix: Impremta Provincial

Imprés amb paper reciclat

MUSEU EUROPEU
DE L'ANY

MARQ

DIPUTACIÓ
D'ALACANT